

RISZTUS előtt 31. szeptember 2-a sorsforduló a római állam és a mediterrán térség jövője szempontjából: az actiumi csatával Octavianusnak, a későbbi Augustusnak triumvir társa, Marcus Antonius fölött aratott győzelmével lényegében eldőlt a Birodalom feletti uralom kérdése.

A későbbi Princeps győzelmét nem Antonius megfutamodásának, nem hadvezére, Vispanius Agrippa sikeres stratégiájának kívánta tulajdonítani, hanem Apollo istenség támogatásának, akarátának, amint ez már a korabeli irodalomból is kiviláglik. A misztifikáló propaganda-fogásra az adott alapot, hogy a csata színhelye, az Ambrakiai-öböl felett magasodó sziklaszirten egy régi Apollo-szentély állt.

A hálás győző restauráltatta és gazdag ajándékokkal halmozta el a szentélyt, és az istenség tiszteletére az addig két évenként rendezett helyi sportversenyeket Kr. e. 28/27-ben Aktia néven négyévenként tartott, olympiai rangú (isolympios) versenyjátékokkal váltották fel, s besorolták az olympiai ciklus, periodos négy hagyományos versenye mellé. Ez utóbbi rendelkezésről Suetonius (Aug. 18,2) a következőképpen számol be: Quoque Actiacai victoriae memoria et in posteros celebratior esset, ...ludosque illic quinquennales constituit (azaz: hogy az actiumi győzelmének emléke az utókor számára minél emlékezetesebb legyen, ...ott ötévenként versenyjátékokat alapított.)

Ez az intézkedés nyilván szélesebb körű érdeklődést váltott ki, nagyobb propagandahatást ért el, mint a szentély rendbehozatala. Ugyanis a görögség számára az agón, a sportvetélkedés, a versenyjáték alapvető fontosságú tényező volt; megmutatkozik ez az irodalomban az Iliastól kezdve és a képzőművészetekben a legkorábbi időktől.

A római közfelfogás hagyományosan idegenkedve állt szemben ezzel a görög eszményrendszerrel, némileg lenézték a meghódítottak

kedvteléseit, megütköztek a versenyzők ruhátlanságán is. A szélesebb látókörű uralkodók viszont több megértéssel viseltettek a görög sporttal és versengéssel szemben Augustustól kezdve. Különösen szembe-tűnő ez az Antoninusok esetében, akik számos új versenyjáték megalapítását pártfogolták a keleti, hellénizált területeken. Közöttük is kitűnt a filozófus császár, Marcus Aurelius, aki számos görög versenygyőztest tüntetett ki a római polgárjoggal: tanúság erre egyebek között a vonatkozó feliratos anyagban megjelenő nagyszámú olyan atléta, aki eredeti görög vagy görögös neve előtt feltünteti a Marcus Aurelius elnevezést.

Annak idején a hódító makedón II. Philippos igyekezett igazolni a maga és ősei görög voltát, Hérakléstól való származásukat, különféle mitológiai fikciókkal, csűrés-csavarással meg azzal, hogy elküldte fogatait az olympiai versenyekre. Hasonlóképpen járt el már Tiberius, Augustus későbbi utóda, akinek négyesfogata győzelmet aratott Kr. e. 4-ben, a 194. olympián. Neki már fölösleges lett volna bizonykodnia, már csak azért is, mert Iulius Caesar óta illetl elfogadni, hogy a gens Iulia (amelybe Nudius Tiberius Nero örökbefogadás révén került be) Aphrodité istennő leszármazottja...

Az említett és alább szóba kerülő játékokat azért mégis a Birodalom görög alattvalói kedvére alapította az öntudatos római egyeduralkodó, illetőleg a Nagy Sándor hódításai, a Hellénizmus kora óta a görög kultúrával áthatott keletebbre fekvő területek elgörögösödött lakói számára. Az emberi megértés persze politikai belátással párosult, s intézkedése, mint sok más, a Birodalom egységének kialakítását, megszilárdítását szolgálta. Augustus ebben következetes volt. Gondoljunk csak arra, hogy az élete, uralkodása vége felé megfogalmazott öngazoló és propagandisztikus beszámolóját tetteiről, szándékairól görög nyelvre is lefordíttatta, s a kétnyelvű szöveget a Birodalom keleti felének tartományi székhelyein kőbe vésve elhelyeztette, amint arról több töredékesen, sérülten fennmaradt emlék tanúskodik. Közöttük a legteljesebb a mai Ankara határában, az egykori Ancyrában, Augustus és Dea Roma – az uralkodó és a megszemélyesített Róma istennő – számára emelt templom bejárati falának két oldalán. (Mellesleg a felirat felfedezése, első leírása, amin a későbbi szövegkiadások alapul-

nak, a XVI. század közepén a szultánhoz küldött, a magyar Verancsics Antal püspök, a későbbi esztergomi prímás vezette császári küldöttség érdeme.)

A görögök a Földközi-tenger távoli vidékeiről is lelkesen utaztak az élisi Olampiába, a delphoi Pythiára stb., a siker, a győzelem, az elsőség elnyerése érdekében, vállalva az utazás fáradsalmait, költségeit. Így tették ezt Dél-Itália és Szicília görög alapítású városainak, polisainak versenyzői is, akik között a legrégebbi időktől számos nevezetes győztes atlétát, lovas versenyzőt találunk. Augustus nyilván úgy gondolkodott, hogy ha ezeknek a görögöknek ez a versengés olyan fontos, akkor miért ne rendezhetnének ilyen játékokat Itália területén, a Birodalom szívében?

Kr. u. 2-ben aztán Neapolisban, a mai Nápoly területén, a korábban két évenként tartott helyi játékokat négy évenkéntire szervezték át, és akárcsak az actiumi játékokat, olympiai rangra emelték, s Augustusnak, mint Aphrodité–Venus leszármazottjának tiszteletére, majd halála után emlékére rendezték meg. Ezt Suetonius (Aug. 98,5) is megemlíti: *quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum*. Erre utal különben maga a játékok elnevezése is: Italika Rhómaia Sebasta isolympia. (A görög sebasta a latin augustus melléknév megfelelője.)

A versenyeken való részvétel feltételeit, a rendezés szervezeti szabályait, az egyes versenyszámok lebonyolításának módját rendszerint írásban rögzítették. A nápolyi Sebastára vonatkozóan fennmaradt egy töredékes felirat, amely azonban így is számos érdekes tudósítást tartalmaz, amelyek szembesíthetők különböző történetírói, jogi és szépirodalmi szövegekkel, illetve kiegészíthetők ezekkel. E kérdéskör tárgyalása ezúttal messze vezetne. Akit a téma közelebbről érdekel, az – remélhetőleg hamarosan – elolvashatja „A nápolyi Sebasta sportversenyeinek szabályzatához” címen írt dolgozatomat...

IRODALOM

DECKER, W.: *Sport in der griechischen Antike*. München, 1995.

KERTÉSZ I.: *Az ókori olümpiai játékok története*. Budapest, 1996.

MARÓTI E.: *Delphoi és a Pythia sportversenyei*. Budapest, 1995.

MARÓTI E. – HORVÁTH I. K. – CASTIGLIONE L.: *A régi Róma aranykora*. Budapest, 1967.

SUETONIUS: *A Caesarok élete*. Fordította Kiss Ferencné. Budapest, 1984.